
Rusmiddeltesting – kort forklart

DEBATT

TORMOD KARLSEN BJÅNES

tormod.karlsen.bjanes@helse-bergen.no

Tormod Karlsen Bjånes er overlege ved Seksjon for klinisk farmakologi, Avdeling for medisinsk biokjemi og farmakologi, Haukeland universitetssykehus. Han er avtroppende nestleder i Norsk forening for klinisk farmakologi (NFKF) og webredaktør i Farmakologiportalen. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

JON ANDSNES BERG

Jon Andsnes Berg er overlege ved Seksjon for klinisk farmakologi, Avdeling for medisinsk biokjemi og farmakologi, Haukeland universitetssykehus. Han er styremedlem i Norsk forening for klinisk farmakologi (NFKF) og webredaktør i Farmakologiportalen. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

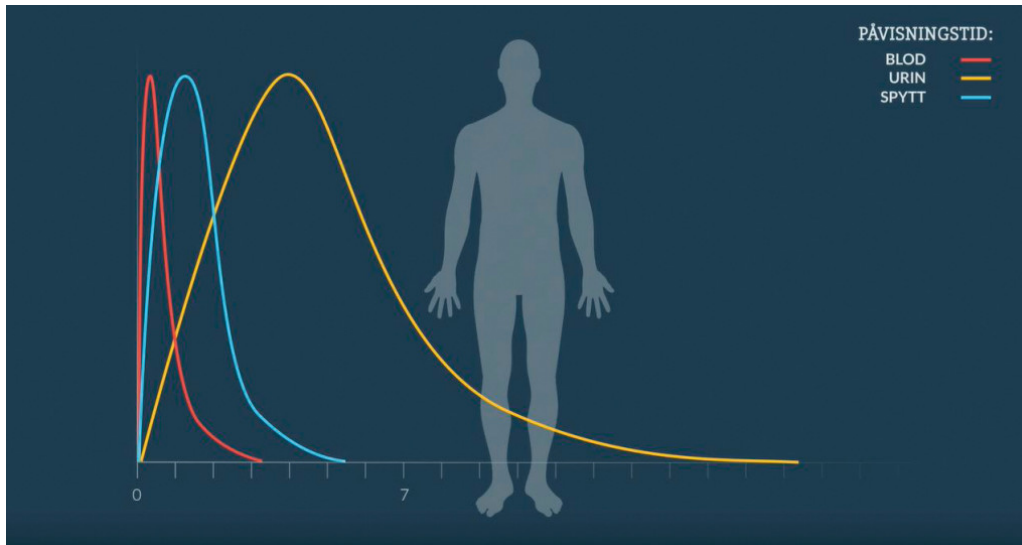
ARNE HELLAND

Arne Helland er overlege ved Avdeling for klinisk farmakologi, St. Olavs hospital og førsteamanuensis ved Institutt for klinisk og molekylær medisin, NTNU. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

ANDREAS AUSTGULEN WESTIN

Andreas Austgulen Westin er overlege ved Avdeling for klinisk farmakologi, St. Olavs hospital. Han er leder i Norsk forening for klinisk farmakologi (NFKF) og webredaktør i Farmakologiportalen. Forfatter har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Rusmiddeltesting er komplisert, og fallgruvene er mange. Norsk forening for klinisk farmakologi lanserer nå en serie informasjonsvideoer for å formidle grunnleggende kunnskap om temaet.

Figur 1 Skjerm bilde fra video 1 om rusmidlers påvisningstid i ulike prøvematerialer. Kilde: Norsk forening for klinisk farmakologi

Rusmiddeltesting går ut på å analysere biologisk materiale, for eksempel blod, urin, spytt eller hår, for å avdekke inntak av rusmidler. Drøyt 40 laboratorier i Norge tilbyr slike tjenester [\(1\)](#), og vi anslår at det utføres rusmiddelanalyser i om lag 400 000 unike prøver i Norge årlig. I tillegg kommer såkalte «hurtigtester» for rusmidler [\(2\)](#), som man ikke har analysetall for, men der omfanget trolig også er stort. Formålet med å ta prøvene kan være medisinsk begrunnet (for eksempel diagnostikk av en bevisstløs pasient eller oppfølging av rusmisbrukere i behandling) eller juridisk begrunnet (for eksempel tap av foreldrerett eller i etterforskning av unaturlige dødsfall). Noen ganger er begrunnelsen mer uklar og befinner seg i gråsoner mellom medisinske og juridiske problemstillinger. Rekvirentgruppen er sammensatt: alt fra rusbehandlingsinstitusjoner, sykehusavdelinger og fastleger til barnevern, politi, domstoler, kriminalomsorg, Forsvaret, bedriftshelsetjeneste og fengselsvesen.

Rusmiddeltesting er et komplisert fagområde. Korrekt anvendelse krever grunnleggende kjennskap til rusmidlenes farmakologiske egenskaper, feilkilder ved prøvetaking og -håndtering, analysemetodenes yteevne samt lovverket som regulerer rusmiddeltesting [\(3\)](#). Uten slik kunnskap, eller enkel tilgang til den, kan det være vanskelig for rekvirenten å avgjøre hvilket testopplegg den aktuelle prøvegiveren skal underlegges. Rekvirenten må blant annet ta stilling til hvilket prøvemateriale som skal benyttes, hvor ofte det skal testes, hvilke stoffer det skal testes for og om prøvetakingen skal skje under observasjon eller ikke. Dessverre ser vi ofte at rekvirenter ikke er godt nok informert om rusmiddeltesting, for eksempel ved at det bestilles feil analyser eller sendes feil prøvemateriale ut fra problemstillingen. Et annet eksempel er når prøvesvaret

kan føre til juridiske sanksjoner, men prøvetaking og -håndtering ikke oppfyller kravene som stilles til slike prøver. Situasjonen kompliseres ytterligere av at det ikke nødvendigvis er rekvirenten selv som tolker og forvalter prøvesvarene.

Det finnes mye skriftlig informasjon om hvordan rusmiddeltesting bør gjennomføres, både i vitenskapelige artikler, offentlige veiledere/forskrifter og på de utførende laboratorienes hjemmesider. Problemet er at disse tekstene ofte er for omfattende og at rekvirentens tid er knapp. Tekstene fungerer derfor mest som oppslagsverk. Rekvirenter som trenger en rask forklaring av prinsippene for rusmiddeltesting, velger i enkelte tilfeller å ringe til utførende laboratorium. Slike telefonsamtaler kan være fruktbare, men er likevel lite effektiv ressursbruk, tatt i betraktning hvor mange ulike aktører som trenger slik informasjon. Vi har derfor sett behov for et enkelt og brukervennlig læringsverktøy som kan være til hjelp i denne sammenhengen.

Norsk forening for klinisk farmakologi (NFKF) lanserer nå videoserien *Rusmiddeltesting – kort forklart*. Videoene er utformet i en sjanger kjent som *animated infographics* eller *explainers*. De skal ha høy visuell og teknisk kvalitet og informativ verdi, men skal likevel ikke vare lenger enn at de kan ses av en travel rekvirent på det tidspunktet det trengs. De tre videoene varer omtrent tre minutter hver og tar for seg henholdsvis generelle prinsipper for rusmiddeltesting og spesifikke forhold ved testing for alkohol og cannabis. Videoene er utviklet med støtte fra Helse Midt-Norge Innovasjon og er tilgjengelige både på Youtube ([4](#)) og på det norske farmakologimiljøets nettsted, Farmakologiportalen ([5](#)). Vi håper de blir mye sett og at de kan bidra til å gjøre rusmiddeltesting litt mer forståelig for alle som er involvert i dette.

LITTERATUR

1. Westin AA, Espnes KA, Larsen RA et al. Rusmiddelanalyser i Norge. *Bioingeniøren* 2014; 2: 17–22.
2. Espnes KA, Spigset O, Delaveris GJ et al. Bruk av hurtigtester for påvisning av rusmidler i urin. *Tidsskr Nor Lægeforen* 2006; 126: 2257–60. [PubMed]
3. Prosedyrer for rusmiddeltesting. IS-2231. Oslo: Helsedirektoratet, 2014. <https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/788/Prosedyrer-for-rusmiddeltesting-IS-2231.pdf> (10.12.2018).
4. Farmakologiportalens Youtube-kanal. https://www.youtube.com/playlist?list=PL4IpJxATOKMwbuaKforirf854_3n2fOPT (1.2.2019).
5. Kort forklart. Farmakologiportalen. <http://www.farmakologiportalen.no/kortforklart> (1.2.2019).

Publisert: 25. februar 2019. *Tidsskr Nor Legeforen*. DOI: 10.4045/tidsskr.18.0920
Mottatt 27.11.2018, første revisjon innsendt 10.12.2018, godkjent 17.12.2018.
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 23. mars 2026.